

Войчук М. В.
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Методологічні принципи формування внутрішнього ринку екологічних послуг в рамках Європейського Союзу

Екологічні обмеження соціально-економічного розвитку, що на початкових етапах стосувались технологічних аспектів виробничого процесу, та відповідно реформували основи підприємницької діяльності, сьогодні стали базисом перегляду способів здійснення усього комплексу економічної діяльності для безпосередніх виробників, реалізаторів й споживачів продукції.

Формування та повноцінне функціонування ринків екологічних послуг, як відносно самостійних та відокремлених, цілісних підсистем соціально-економічної системи окремої країни зокрема, та світового господарства загалом. Для цілісного усвідомлення механізмів формування, розвитку і функціонування даних ринків важливим є визначення основних категорій – екологічної послуги, як окремого елемента сфери послуг та власне ринку екологічних послуг, що виступає не просто інфраструктурним елементом функціонування екологічних послуг в загальній їх системі, а індикатором та регулятором економічної системи в цілому.

Загалом функціонування сучасних економічних систем на національному та глобальному рівнях характеризується збільшенням частки сфери послуг в загальній структурі зайнятості та валового продукту. Саме сфера послуг, в тому числі екологічних, стає індикатором рівня розвитку країни та визначає подальший розвиток її соціально-економічної системи загалом.

Говорячи про визначення категорії «екологічна послуга», варто звернути на складність зумовлену відсутністю уніфікованого визначення категорії «послуга» загалом, що зумовлена її сутнісними особливостями. В західній літературі найчастіше трапляється визначення категорії «екосистемна послуга», що являють собою потік матеріалів, енергії та інформації, що надходить з навколишнього середовища, і в поєднанні з природними і людськими ресурсами створюють благополуччя для суспільства [4]. Проте сьогодні варто говорити про визначення категорії власне «екологічна послуга», а саме такою категорією оперують науковці в вітчизняній літературі, у більш широкому її значенні.

Оптимальною класифікацією екологічних послуг, що власне і відображає їх сутність варто вважати групування за сферами використання їх наступним чином: економічна сфера (екологічний аудит; екологічний менеджмент; екологічне страхування; моніторинг оточуючого середовища; екологічний інжиніринг; екологічний консалтинг; екологічна сертифікація; оцінка викидів забруднюючих речовин), технологічна сфера (розробка програм та інформаційне забезпечення для природоохоронних цілей; прилади та системи екологічного контролю на промислових підприємствах; природоохоронне проектування, нормування, планування; «зелене» будівництво та «екодизайн»), соціальна сфера (зелений туризм; підготовка спеціалістів екологів, підвищення їх кваліфікації; флористика, озеленення, ландшафтний дизайн) [2].

Виходячи з специфіки нашого дослідження, найбільшу зацікавленість для нас становлять екологічні послуги економічної сфери, причому їх перелік ми пропонуємо предстати наступним чином: екологічний менеджмент, екологічний аудит, екологічний маркетинг, екологічна

сертифікація та маркування, екологічні інновації. Даний перелік сформовано на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури за даною тематикою та виходячи з нормативно-правових документів, що діють в рамках Європейського Союзу, і визначають внутрішні пріоритети його розвитку, варто вважати оптимальним.

Зміст категорії «ринок екологічних послуг» є не менш складним, ніж власне визначення категорії «послуга». Причиною цього є те, що доволі часто ринок екологічних товарів та послуг розглядається як єдина, цілісна система. Багато дослідників розділяють його та відокремлюють ринок екологічних послуг, як окрему систему.

Одним з найвдаліших визначень ринку екологічних послуг в зарубіжній літературі варто вважати його дефініціювання як набору механізмів, що сприяють створенню цілісної ринкової системи для функціонування екологічних послуг з метою підвищення рівня ефективності їх використання, через використання таких традиційних ринкових механізмів регулювання як попит і пропозиція, ціна та ін. [3].

Отже, ринок екологічних послуг – це система ринкових відносин, яка через купівлю та продаж екологічних послуг сприяє підвищенню їх ефективності для конкретних суб'єктів господарювання та сприяє розвитку екологічно збалансованої економіки загалом.

Говорячи про Європейський Союз, та власне формування в його рамках ринку екологічних послуг, варто відштовхуватись від основних принципів побудови внутрішнього ринку загалом. Внутрішній ринок є логічним наслідком завершення етапу «спільного ринку» в інтеграційних процесах Співтовариства, що було закріплено в Римському договорі [5], методичні принципи його побудови були сформовані в «білій книзі», запропонованій Європейською Комісією та підтриманою більшістю держав-членів [1]. Дані принципи стосувались загальних принципів побудови внутрішнього ринку товарів та послуг, без врахування особливостей їх конкретних груп.

Таким чином, говорячи про методологічні принципи формування внутрішнього ринку екологічних послуг необхідно відштовхуватись від загальних принципів становлення і розвитку внутрішнього ринку в рамках Співтовариства, з їх відповідною імплементацією та переорієнтацією на проблеми та специфічні особливості даної групи послуг.

Отже, розглянемо загальні методологічні принципи побудови внутрішнього ринку в Європейському Союзі та їх роль для формування власне ринку екологічних послуг:

- внутрішній ринок Європейського Союзу формується на основі принципу «чотирьох свобод спільного ринку» - забезпечення вільного руху робочої сили, товарів, послуг і капіталу. Саме даний принцип визначає загальні методологічні підходи до формування внутрішнього ринку загалом, і фактично є фундаментальною основою загальноєвропейської політики в даній сфері. Для ринку екологічних послуг він формує загальний базис та надає принципіальні можливості для розвитку;

- другим визначальним фактором є формування механізму спільних політик в рамках Співтовариства, що є безпосереднім механізмом для реалізації фундаментальних положень. Механізм спільних політик дає змогу координувати діяльність країн-членів у тій чи іншій сфері, через формування загальних пріоритетів розвитку, що являють собою узгоджену систему їх внутрішніх політик. Спільні політики, не просто дають змогу координувати діяльність країн-членів, а фактично забезпечують механізм безпосередньої діяльності Співтовариства, як єдиного цілого в різних сферах;

- не менш важливим є проведення процесу гармонізації національних законодавств. Формування гармонізованої нормативно-правової системи, закладає основи загальноєвропейського права та визначає її подальший розвиток. Для формування внутрішнього ринку, в тому числі екологічних послуг – це, в першу чергу, усунення технічних перешкод для руху основних факторів виробництва, а також створення однакової умови для безпосередньої діяльності економічних агентів в рамках усього Співтовариства;

- четвертим принципом, який варто вважати визначальним для ринку екологічних послуг, та який є логічним продовженням двох попередніх є формування спільної політики в галузі стандартизації та сертифікації. Фактично усі екологічні послуги в економічній сфері, що згадувались вище, регламентуються відповідними стандартами. Проте, якщо для ринку товарів та загалом, достатнім є проведення процесу гармонізації відповідних стандартів, то для власне ринку екологічних послуг, який ми визначили як специфічну систему, варто говорити про не просто використання гармонізованих стандартів, а фактичне їх створення. У багатьох країнах не існує чіткої нормативно-правової бази, що визначає функціонування даного ринку. Саме тому перенесення окремих національних нормативів на загальноєвропейський рівень є найпростішим та найоптимальнішим засобом вирішення даної проблеми. Власне серед таких нормативів варто виділити німецьку систему екологічної сертифікації та маркування «Голубий ангел» та британський стандарт екологічного менеджменту та аудиту BS 7750.

Отже, говорячи про методологічні засади формування внутрішнього ринку екологічних послуг в рамках Європейського Союзу, як специфічної ринкової підсистеми, варто виходити з загальних принципів побудови внутрішнього ринку, як наслідку інтеграційних процесів Співтовариства, враховуючи визначальні особливості ринку екологічних послуг та принципів його функціонування, що базуються на загальнотеоретичних основах економічної теорії.

Література

1. Ніколас Мусіс. Усе про спільні політики Європейського Союзу/ Мусіс Ніколас; пер. з англ. - К.: «К.І.С.», 2005. - XIV ст., 466 с.
2. Шевчук В. Я. Екологічне управління: Підручник / Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г.О. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
3. Anantha Kumar Duraiappah Markets for Ecosystem Services: A Potential Tool for Multilateral Environmental Agreements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iisd.org/pdf/2007/economcs_markets_eco_services.pdf
4. Costanza R. (et al). The value of the world's ecosystem services and natural capital. «Nature», Vol. 386, 1997, p. 253-260
5. The Treaty of Rome [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&ved=0CFQQFjAE&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fecconomy_finance%2Femu_history%2Fdocuments%2Ftreaties%2Ffromtreaty2.pdf&ei=FW4eUcv6HsfStAavl4HwDQ&usq=AFQjCNF13tEWSEsI32VJcyE7u31btqT7pA&bvm=bv.42553238,d.Yms